

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 008(477.53)«18»

ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВЩИНИ XIX СТОЛІТТЯ

Литвиненко А.І.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

У статті висвітлено етапи становлення регіональної культури Полтавщини XIX століття. Доведено, що формування регіональної культури полтавського краю мало багато ознак загальнонаціонального культуротворення. Початковий етап соціокультурного формування регіональної культури (1800-1830) був пов'язаний з діяльністю генерал-губернаторів князів О. Б. Куракіна і М. Г. Репніна-Волконського і характеризувався посиленням впливу в суспільстві місцевого українського дворянства, вагомими досягненнями в економіці, освіті, культурі та мистецтві. Упродовж другої половини XIX століття (другий етап) формування регіональної культури Полтавщини відбувалося під впливом широких суспільно-політичних рухів, спрямованих на пропаганду національних ідей, просвітництва й освіти серед народу. Високоосвічена і ліберально налаштована інтелігенція краю намагалася реалізувати власну просвітницьку діяльність усупереч урядовим заборонам, царським утискам і переслідуванням.

Ключові слова: регіональна культура, Полтавщина XIX століття, соціокультурне середовище.

Постановка проблеми. Дослідження культури окремих регіонів України, їх генезису, структури, розвитку й функціонування є актуальним і важливим напрямком сучасної гуманітаристики. Культура кожного регіону унікальна, вона синтезує в собі цінності, форми й способи життя людей в умовах конкретної території і на їх основі вибудовує свій продуктивний варіант культури, тісно пов'язаний з національною культурою, тобто – культуру регіональну. «Регіональна культура – варіант загальнонаціональної культури і водночас самостійне явище, що володіє характерними закономірностями розвитку та логікою історичного існування. Їй притаманний свій набір функцій, продукування специфічної системи соціальних зв'язків, власний тип особистості, здатність впливати на загальнонаціональну культуру загалом» [8, с. 8]. Осмислення феномену регіональної культури необхідне як для встановлення її ролі в процесі загальнонаціонального культуротворення, так і для з'ясування вагомості здобутків української культури в європейському та світовому вимірі.

Об'єктом дослідження регіональної культури виступає регіон – етнотериторіальне утворення в рамках усього етносу, що за історичною долею та етнічними особливостями його населення є самобутнім, зафіксованим в історичних документах і відтвореним у крайовій символіці, історичній пам'яті людей та етнічній самосвідомості [13, с. 60].

Мета дослідження – схарактеризувати етапи формування регіональної культури Полтавщини XIX століття.

Виклад основного матеріалу. Початком становлення Полтавщини як окремого соціокультурного регіону з його природно-географічними, економічними, історико-культурними особливостями слід вважати територіальну визначеність краю, що складалася історично. На думку відомого українського історика А. Пономарьова, «ви-

значальним моментом зародження регіону є його назва, особливо, коли вона зафіксована документами і зберігається в пам'яті людей <...> а наявність кордону (чи то державного, адміністративного, або соціального чи природного) як одного із визначальних індикаторів регіону – однією з умов формування регіонального типу культури» [13].

Перша літописна згадка про Полтаву належить до 1174 року – часів Київської Русі (VI – XIII ст.), коли значна територія полтавських земель входила до складу Переяславського князівства (Середнє Подніпров'я). Незважаючи на те, що історичні відомості про існування поселень на території Полтавського краю сягають глибокої давнини (початок VII століття), лише у літописі XII століття вказано на існування селища Лтави або Олтави (сучасної Полтави) на річці Ворсклі [10, с. 293].

Значення Полтавщини як окремого регіону поступово зростає у добу Гетьманщини (XVII – VIII ст.), коли на території краю (Центральне Лівобережжя) формувалися й активно діяли полки визвольної армії Богдана Хмельницького (Полтавський полк, Миргородський полк, Лубенський полк, Гадяцький полк, Переяславський полк, Прилуцький полк). Особливо відомим Полтавський край став на початку XVIII століття після перемоги російської армії над шведськими військами (битва під Полтавою 1709 року). Незважаючи на те, що загалом для України події Полтавської битви сучасні історики оцінюють неоднозначно, як «полтавську катастрофу» [11], для самої Полтавщини вони мали позитивні наслідки: широка популярність краю сприяла його активному соціокультурному розвитку.

Потужне формування регіональної культури розпочалося наприкінці XVIII століття у період поновлення державної автономії України у межах Російської імперії [6]. Датою фактичного утворення Полтавщини як окремого регіону, на нашу думку, є 1802 рік, коли Полтавська

губернія вийшла зі складу губернії Малоросійської і здобула територіальну й економічну незалежність. За даними «Списка населённых мест Российской Империи», за площею території новоутворена губернія посідала тридцять дев'яте місце серед 65 губерній і областей Російської імперії. Водночас у порівнянні з деякими Європейськими країнами Полтавська губернія територіально перевищувала Грецію на 16,86 кв. миль; Швейцарію і Голландію – майже у півтора рази; Бельгію – більш ніж у 1,5 рази; Віртембергське королівство – у 2,5 рази; утричі – Саксонське королівство і Велике герцогство Баденське і майже у шість разів – Велике герцогство Гессенське [15, с. 3].

До сприятливих кліматичних умов і багатих природних ресурсів полтавського краю, що завжди були запорукою високих темпів розвитку промисловості і сільського господарства, на початку XIX століття додалися ще й економічні фактори – колонізація півдня України, зростання обсягів торгівлі і завоювання нових торговельних центрів на Півдні. Зокрема, 1852 року до Полтави із Ромен було переведено один із найбільших на Лівобережній Україні XVIII століття Іллінський ярмарок («это знаменитое торжище», як охарактеризував його Т. Г. Шевченко у своїх щоденникових записках). Ярмарок посідав перше місце у Великоросійській імперській державі з торгівлі вівною і був важливою ланкою торговельної мережі країни [12].

Позитивно на розвиток регіональної культури Полтавщини вплинули й ті обставини, що саме Полтава упродовж 1800-1830 років стала центром управління вищої російської адміністрації Лівобережної України (Малоросійського генерал-губернаторства). Тогочасні керівники губернії – князь О. Б. Куракін та військовий генерал-губернатор М. Репнін-Волконський були високоосвіченими діячами з прогресивними поглядами і міцними державницькими позиціями. Вони будували свою діяльність на симпатії до українства й розумінні місцевих проблем, що мало позитивний вплив на розбудову культури краю загалом. Водночас і найвидатніші представники української аристократії XIX століття були маєтково та службово пов'язані з Полтавщиною. Провідними осередками української культури, мистецтва і навіть української політики на Полтавщині свого часу вважалися великопанські садиби Д. Трошинського (Кибинці), Капністів (Обухівка), Муравйових-Апостолів (Хомутець), Галаганів (Сокиринці).

Велике прогресивне значення у соціокультурному формуванні Полтавського регіону відіграв перший малоросійський генерал-губернатор, перший губернатор Полтавської губернії, провідний діяч Російської імперії, князь Олександр Борисович Куракін. Обравши центром генерал-губернаторства і місцем свого постійного перебування Полтаву, він розпочав активне будівництво адміністративного та суспільного центру міста – круглої площі з прилеглими до неї торговими рядами. З цією метою до Полтави на посаду губернського архітектора був запрошений вихованець московської архітектурної школи М. А. Амвросимов. За його проектом, реалізованим у 1803-1805 роках, місто розбудовувалося на зразок північної ро-

сійської столиці, Полтаву навіть стали називали «малим Петербургом» [12, с. 692-693].

Перші враження від перебування в Полтаві О. Б. Куракін висловив у своїх листах із Малоросії. Полтавське дворянство на кожному кроці засвідчувало «удовольствие видеть среди себя»; полтавський господар найнятої квартири виявляв «примеры угодливости», а культурний рівень місцевої знаті приємно вразив князя. Відвідавши один із полтавських балів, О. Б. Куракін зі здивуванням констатував, що там панував гарний смак, не гірший, ніж в обох російських столицях, що панни надзвичайно виховані, люб'язні та веселі, добре танцюють кадрили [9, с. 45].

Князь Куракін вважав себе першовідкривачем Малоросії, багатства якої мали прислужитися імперії [16]. Його діяльність була спрямована передусім на поліпшення економічного розвитку краю і відзначалася активним залученням до роботи на українських землях німецьких колоністів з метою ознайомлення селян і козаків із досконалішими способами господарювання, розвитком фабричної промисловості. За його ініціативи із Саратовської губернії – запрошено кілька німецьких родин – спеціалістів з випалювання цегли й уже в 1803 році на околиці Полтави з'явилися дві невеликі цегельні, де українські кріпаки переймали досвід німецьких майстрів. У 1808 році цар Олександр I схвалив пропозицію О. Б. Куракіна про запрошення в Росію німецьких сукноробів. Відтоді було започатковане сукновальне виробництво у Кременчуці, Костянтинграді та Полтаві. У Кременчуці було засновано чотири валяльні фабрики, у тому числі підприємства Геліцера і Рупрехта, де виготовляли сукно для війська, і панчішна фабрика Фейхенбаха. У Полтаві 1810 року колоніст Кіршстен за допомогою механіка В. Енгеля спорудив сукновальню. Для будівництва тут німецької слободи було виділено 12 десятин землі. Перша група поселенців у складі 137 осіб прибула до Полтави у серпні 1809 року [3, с. 346-347]. За сприяння О. Б. Куракіна за проектом московського фахівця у Полтаві було закладено ботанічний сад (обладнаний оранжереями, парниками, сушильнями) з метою забезпечення першої полтавської аптеки необхідною лікарською сировиною [16, с. 176].

Стимулюючи дії місцевого дворянства у розвитку шкільництва, 1802 року губернатор О. Б. Куракін запросив на посаду директора училищ Полтавської губернії відомого поета і громадського діяча, виконувача обов'язків полтавського генерального судді В. В. Капніста і надав приміщення генерал-губернаторського будинку для відкриття першої у Полтаві чоловічої гімназії (1808). Нагадаємо, що вихованцями Полтавської Першої чоловічої гімназії у різні роки були: український публіцист, історик, літературознавець, фольклорист і письменник М. П. Драгоманов; український драматург і театральний діяч М. П. Старицький; видатний математик, академік Петербурзької АН М. В. Остроградський; український письменник і громадський діяч Л. І. Глібов; український фізик М. Д. Пильчиков; етнограф і мистецтвознавець В. П. Горленко; художник і скульптор Л. В. Позен; патріарх Мстислав та інші.

О. Б. Куракін досить прихильно ставився до історичного минулого Полтавщини. За його під-

тримки було прийнято рішення про спорудження у центрі міста монумента Слави – колони з орлом у пам'ять 27 червня 1709 року, були запроваджені щорічні урочисті панahiди на вшанування воїнів Петра I, похованих у Шведській могилі.

Одним із найвпливовіших представників центрального уряду Малоросії, який пов'язав свою діяльність з Україною, був військовий і державний діяч Микола Григорович Репнін-Волконський. Під час свого губернаторства на Полтавщині (1816-1834) він обіймав посаду військового генерал-губернатора Малоросії і керівника господарської частини Полтавської та Чернігівської губерній. Відомий історик О. Лашкевич так характеризував М. Г. Репніна-Волконського: «Це був високогуманний адміністратор. Він любив свій край, турбувався про благоустрій всього населення, охороняв інтереси кріпосних та енергійно відстоював ще існуючі права козацтва, у зв'язку з чим накликав на себе підозру у сепаратизмі, що зовсім не узгоджувалося з його піднесеними намірами, духом та обставинами того часу» [5, с. 49-50].

З метою прилучення губернського дворянства на бік імперії Репнін виносив ідею заснування у Полтаві кадетського корпусу – середнього навчального закладу для дворянських дітей – і власноруч написав правила для його вихованців. Навчання у кадетському корпусі забезпечувало молодим дворянам військову кар'єру і посаду в цивільних установах. Для Малоросії це було надзвичайно важливим питанням, бо ще з минулого століття у російський Дворянський кадетський корпус заборонялося приймати вихідців з України не дворянського походження [16]. Із заснуванням у Росії 1830 року губернських кадетських корпусів за Полтавським закріплювалися також Катеринославська, Слобідсько-Українська та Курська губернії [2, с. 56].

За клопотанням князя у Полтаві 1818 року було відкрито інститут шляхетних панянок, який спершу перебував під опікою та на утриманні дружини генерал-губернатора Варвари Олексіївни як пансіон для дітей збожілих полтавських дворянських родин [4, с. 16]. Цей навчальний заклад надавав середню освіту дівчатам. Він був першим на Лівобережній Україні (у Києві Інститут шляхетних дівчат засновано у 1837 році) та шостим у Росії. Відтепер малоросійське дворянство навчало дітей вдома, не відправляючи їх до російських столиць.

Прихильник ідей епохи Просвітництва М. Г. Репнін-Волконський усяляко сприяв розвитку української культури на Полтавщині. Нагадаємо, що губернатор підтримував діяльність Полтавського театру і дозволив постановку п'єси українською мовою, розпочав збирати кошти для викупу з кріпацтва талановитого актора Михайла Щепкіна. За його підтримки вперше побачило світ друковане видання п'єси Івана Котляревського «Наталка Полтавка» і розпочав свою працю «История Малой России» відомий історик Д. Бантиш-Каменський. Сам М. Репнін написав до книги розділ про битву під Берестечком. Губернатор мав добрі стосунки з полтавською знаттю і неодноразово бував у Д. Трощинського в Кибицях, де переглядав вистави домашнього театру; товаришував з Капністами, у помісті яких (Яготин, 1842) познайомився з Т. Шевченком.

Загалом державницька політика, яку впроваджували генерал-губернатори князь О. Б. Куракін і М. Г. Репнін-Волконський, була спрямована на інтегрування малоросійської провінції у тогочасний економічний і соціокультурний простір Російської імперії, тобто певною мірою поряд із зростанням економічного потенціалу краю така діяльність могла би нівелювати своєрідні, властиві саме Полтавському регіону, особливості розвитку культури. Однак висока освіченість цих діячів, широкі обрії світосприйняття, симпатії до українства і толерантність у стосунках з місцевою елітою врешті-решт позначився для Полтавщини істотними прогресивними соціокультурними наслідками. В економічній сфері ці наслідки характеризувалися розробкою новітніх технологій виробництва й удосконаленням методів господарювання, організацією нових високотехнологічних підприємств, зокрема через запозичення досвіду німецьких колоністів. До речі, їх запрошення до співпраці у сфері економіки мало важливе значення і для розвитку місцевої культури, яка збагачувалася інонаціональними впливами. Помітні позитивні зміни спостерігаємо й у розбудові соціокультурного простору Полтави, розвитку різних культурних сфер, зокрема архітектури, садово-паркового мистецтва, а також медицини й фармакології. Завдяки суттєвій фінансовій підтримці губернськими керівниками діячів української культури у регіоні істотно поживаються музичне виконавство, театральна справа, освіта. Саме на Полтавщині – вперше на території Лівобережної України – відбувається впровадження європейських форм освіти: відкриваються навчальні заклади нового типу (Інститут шляхетних дівчат).

Розглянемо докладніше стан розвитку освітньої справи. Згідно з урядовими реформами 1802-1804 років щодо єдиної для всієї Російської імперії системи освіти, за якими передбачено заснування нижчих, середніх і вищих шкіл, на Полтавщині почала складатися мережа культурно-освітніх закладів; широкого розвитку набула початкова і середня освіта. У цей час на Лівобережній Україні почали функціонувати перші українські університети – у Харкові (1805 – заснований зусиллями місцевого дворянства під керівництвом В. Каразіна) і в Києві (1834). Усього в губернії на той час діяло 2446 навчальних закладів, де налічувалося 137028 учнів (106620 юнаків і 30408 дівчат). Середню ланку освіти репрезентували: Полтавський інститут шляхетних дівчат; Полтавський кадетський корпус (1840), вісім гімназій, з яких п'ять жіночі, три реальні училища; п'ять жіночих прогімназій; Полтавська духовна семінарія; три жіночі єпархіальні училища. Початкову освіту надавали парафіяльні школи та народні училища. У 1830 році у Полтаві була заснована перша громадська бібліотека, вперше почали виходити періодичні видання. Виникнення періодичних видань на Полтавщині належить до періоду, який у полемічній дискусії українських дослідників-бібліографів отримав назву «доби української преси іншими мовами» (1816-1834). Першими газетними виданнями у регіоні були «Полтавские губернские ведомости» (1838-1919) та «Полтавские епархиальные ведомости» (1863-1918).

Подальше становлення соціокультурного середовища Полтавщини (середини і другої половини XIX століття) відбувалося під впливом розвитку громадського руху й ідей народництва, що розповсюджувалися в Україні з середини XIX століття. Ліберальні й демократичні ідеї учасників «Громад» реалізувалися, насамперед, у культурно-освітній роботі, в організації освітніх гуртків і недільних шкіл, влаштуванні театральних вистав і народних читань, видавництві популярної літератури для народу, збиранні та вивченні українського фольклору, колекціонуванні старожитностей. Діяльність громад підтримував перший в Україні громадсько-політичний і літературний журнал «Основа», одним із засновників якого був український громадський діяч, учений, журналіст і педагог В. Білозерський (1825-1899). Він безпосередньо був пов'язаний із Полтавщиною й упродовж 1846-1847 років працював учителем у Полтавському кадєтському корпусі. Важливим осередком у справі відродження української культури, поширення ідей просвітництва серед населення у регіоні стала полтавська нелегальна «Громада», яку очолював Віктор Лобода.

Серед фундаторів цієї організації – відомий письменник О. Кониський та викладач кадєтського корпусу, духовний наставник М. Драгоманова Д. Пильчиков. Представниками полтавської «Громади» у різні роки були хірург, педагог і суспільний діяч Микола Пирогов, українська громадська діячка, один із фундаторів Національного товариства імені Т. Шевченка у Львові Єлизавета Милорадович, педагог О. І. Стронін та інші. За ініціативи полтавської інтелігенції 1858 року в Полтаві було відкрито першу в Україні недільну школу. Показово, що навіть після урядової заборони 1862 року частина таких шкіл продовжувала функціонувати на Полтавщині нелегально, поширюючи серед народу демократичні ідеї української національної освіти і культури. До провідних осередків розповсюдження народної освіти в губернії належали школа В. В. Лесевича у селі Денисівка Лубенського повіту (1864) і школа Г. Закревського у селі Березова Рудка Пирятинського повіту (1866).

Полтавські українофіли активно протистояли тогочасним урядовим наказам (Валуєвський циркуляр 1863 року та Емський указ 1876), за якими заборонялося поширення українського літературного друкованого слова, і продовжували розповсюджувати книжки, часописи, закордонні національні видання українською мовою. За доповіддю начальника полтавської поштово-телеграфної контори губернатору, тільки у 1878 році поштової служби вилучили кілька десятків «вкладень недозволеного змісту» [1].

Проте, починаючи з 80-х років XIX століття, не лише суто українські діячі, а й ті, хто зі службового обов'язку стояв на сторожі царських законів, пропонували перегляд цензурних правил проти українського слова, оскільки ці обмеження мали здебільшого негативні наслідки як для розвитку культури України, так і для імперії загалом. Так, на прохання генерал-губернатора Київської, Волинської і Подільської губерній

М. Черткова (лист до Міністерства внутрішніх справ 1881 року) була скасована заборона київської цензури на друкування четвертого випуску пісень М. Лисенка, у текстах яких, за словами дописувача, не було «ничого предосудительного». На думку губернатора, такі обмеження «викажують недовіру до народу, який ні своїм минулим, ні сучасним не сприяв цьому і спонукають лише до небажаного роздратування, особливо у зв'язку із забороною виконання сценічних вистав малоросійською мовою» [14, с. 173-174]. Автор звернення запропонував урядові поставити в однакові цензурні умови виконання літературних та музичних творів як російською, так і малоросійською мовами. На цьому листі бачимо таку резолюцію Міністерства внутрішніх справ: «Заслуговує на особливу увагу і потребує безвідкладного вирішення...» [14, с. 175]. Майже одночасно із паном М. Чертковим до міністра внутрішніх справ надіслав свою записку «О малоросийском языке» харківський генерал-губернатор О. Дундуков-Корсаков, у якій звертав увагу на необхідність визнання прав малоросійської мови в губерніях із малоросійським населенням. На основі поданих документів нарада з участю міністра внутрішніх справ Ігнат'єва ухвалила дозвіл на публікацію українською мовою словників (із дотриманням загальноросійського правопису або правопису, використовуваного в Малоросії не пізніше XVIII століття), а також україномовних текстів у нотних виданнях, постановку драматичних творів малоросійською мовою за наявності драматичної цензури і щоразового дозволу генерал-губернаторів.

Висновки. Становлення регіональної культури Полтавщини упродовж XIX століття відбувалося під впливом комплексу геополітичних, соціальних й історико-культурних особливостей, серед яких:

- історична належність Полтавщини до центральних українських земель (Середня Наддніпрянина – «центр етнічного формування українців, їхньої мови і культури» [7]);
- територіальна віддаленість від іномових регіонів;
- географічне розташування між значними культурними осередками (містами Києвом і Харковом);
- міцні позиції великопанського землеволодіння і наявність численних дворянських родин (XVIII – початок XIX століття);
- толерантне губернське правління Малоросійського генерал-губернаторства (початок XIX століття);
- активна діяльність високоосвіченої інтелігенції краю народницького і «громадівського» рухів (друга половина XIX століття).

Усі ці фактори сприяли формуванню самобутності культури Полтавщини, розвиток якої проходив через поступове зростання національної самосвідомості, становлення наукової й культурної еліти, підвищення громадянської і соціальної активності. Упродовж XIX століття регіональна культура Полтавщини, долаючи статус провінційності, набувала рис загальноукраїнського, національного значення.

Список літератури:

1. [Доповідь начальника Полтавської поштово-телеграфної контори губернатору] // ДАПО. – Ф. 83. – Оп. 1. – Спр. 18. – Арк. 11.
2. Бантыш-Каменский Д. Н. Словарь достопамятных людей русской земли: в 3-х чч. / Д. Н. Бантыш-Каменский. – Санкт-Петербург, 1847. – Ч. 3. – 369 с.
3. Большая Энциклопедия / ред. С. Н. Южакова. – Санкт-Петербург: Киноиздательское товарищество «Промсвещение», 1904. – Т. 15. – 794 с.
4. Волосков В. Ф. Полтава: 100 памятных мест / В. Ф. Волосков. – Харьков: Прапор, 1987. – 185 с.
5. К истории Малороссии во время генерал-губернаторства князя Н. Г. Репнина // Труды Полтавской Учёной Архивной комиссии / ред. В. И. Василенко, Л. В. Падалка, И. Ф. Павловский. – Полтава. 1905. – Вып. I. – С. 47-106.
6. Колесник І. І. Культурологія та історіографія: можливості діалогу / І. І. Колесник // Вісник Дніпропетровського університету. Історія та археологія. – Дніпропетровськ: Видавництво ДДУ, 1996. – Вип. 1. – С. 114-123.
7. Ми – українці. Енциклопедія українознавства: У 2 кн. – Дніпропетровськ: ВАТ Дніпрокнига, 1999. – Кн. 2. – 144 с.
8. Мурзина И. Я. Феномен региональной культуры: бытие и самосознание: автореф. дисс. на соискание уч. степени док. культурологии: спец. 24.00.01 «Теория и история культуры» / И. Я. Мурзина. – Екатеринбург, 2003. – 47 с.
9. Письма генерал-губернатора князя А. Б. Куракина из Малороссии // Тр. ПГУАК. – Полтава, 1909. – Вып. 6, Ч. 1. – 45 с.
10. Полное географическое описание нашего отечества / ред. В. П. Семенова. Т. VII. Малороссия. – Петербург, 1903. – 517 с.
11. Полонська-Василенко Н. Історія України: у 2-х томах / Н. Полонська-Василенко. – Київ, 1993. – Т. 2. – С. 291-292.
12. Полтавщина: Енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – Київ: Українська енциклопедія, 1992. – 1024 с.
13. Пономарьов А. Регіональні барви України й українців // Українці: Історико-етнографічна монографія: у 2 кн. / А. Пономарьов. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – 205 с.
14. Савченко Ф. Заборона українства 1876 р. / Ф. Савченко. – Харків; Київ, 1997. – № 218. – 414 с.
15. Список населённых мест Российской Империи. XXXIII. Полтавская губерния. – Санкт-Петербург: Центральный статистический комитет министерства внутренних дел, 1862. – С. 3.
16. Шандра В. С. Малоросійське генерал-губернаторство 1802-1856: функції, структура, архів / В. С. Шандра. – Київ, 2001. – 356 с.

Литвиненко А.И.

Полтавский национальный педагогический университет
имени В.Г. Короленко

К ПРОБЛЕММЕ СТАНОВЛЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ПОЛТАВЩИНЫ XIX ВЕКА

Аннотация

В статье освещены этапы становления региональной культуры Полтавщины на протяжении XIX века. Доказано, что формирование региональной культуры полтавского края имело много общенациональных признаков культуротворчества. Начальный этап социокультурного формирования региональной культуры (1800-1830) был связан с деятельностью генерал-губернаторов князей А. Б. Куракина и М. Г. Репнина-Волконского и характеризовался усилением влияния в обществе местного украинского дворянства, весомыми достижениями в экономике, образовании, культуре и искусстве. В течение второй половины XIX века (второй этап) формирование региональной культуры Полтавщины происходило под влиянием широких общественно-политических движений, направленных на пропаганду национальных идей, просвещения и образования среди народа. Высокообразованный и либерально настроенная интеллигенция края пыталась реализовать собственную просветительскую деятельность вопреки правительственным запретам, царским притеснениям и преследованиям.

Ключевые слова: региональная культура, Полтавщина XIX века, социокультурная среда.

Lytvynenko A.I.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

TO THE PROBLEM OF THE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL CULTURE OF THE POLTAVA REGION DURING THE XIX CENTURY

Summary

The article covers the stages of formation of the Poltava region's culture during the XIX century. It has been proved that the formation of the regional culture of the Poltava region had many features of national culture education. The initial stage of the socio-cultural formation of regional culture (1800-1830) was associated with the activities of the governor-generals of Little Russia regents O. B. Kurakin and M. G. Repnin-Volkonsky, and was characterized by increased influence of the local Ukrainian nobility in society, significant achievements in the economy, education, culture and art. During the second half of the nineteenth century (the second stage), the formation of the regional culture of Poltava region took place under the influence of broad socio-political movements aimed at propagating national ideas, enlightenment and education among the people. The highly educated and liberally-minded intellectuals of the region tried to realize their own educational activities in spite of government prohibitions, royal harassment and persecution.

Keywords: regional culture, Poltava region of the XIX century, sociocultural environment.